

## NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. Vassbäring Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr. Herad:

Emne: Emne nr. 5. Bygdelag: Lurøy

Oppskr. av: Jörgen Karlsen Gard:

(adresse): Hov i Land G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja, delvis


B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Etter det som jeg sikkert vet fra ungdom og eldre alder.

## SVAR

1.

Omtrent alle heimar i min barndom <sup>i Lurøy</sup> for 60 aar sia maatte bære vatn i bötter. Dette <sup>var</sup> er ogsaa alminnelig kjent i heimane her i Søndre Land hvor jeg har vært i over 30 aar. Baade her og i Lurøy har de brukte samme slags vassäle.

I Lurøy kalles det halätre (tjukk l). Det er et tverrtre, uthola for skuldrene og halsen, slik. 

med et tau eller ei lett jernlenke med krok i hver ende av halätre-et. Mange hadde bare et <sup>a</sup> ty med trekroker i.

Man bar altsaa ei bötte i hver ende ved sia av seg og holdt bötte ne med hendene, saa de ikke fikk slenge.

Dette halätre-et brukes ennaa overalt hvor man ikke har faatt innlagt vatn i husa eller fjöset. Aa bære vatn med bare armene er saa slitsomt at med aara fikk man gjerne gikt-fornemmelser i armene. Men under smaa og trange tilhöve, og hvor man ikke har krötter, bruker man nok framleis aa bære vassböttene i armene, ofte en i hver arm.

Redskap av tau eller vidje, lærreim eller stang over skuldrene, saa böttene slenger fram for magen, har jeg ikke sett.

2.

Jeg saa nok i min barndom at man paa enkelte steder hvor ikke vassveien var svært lang, at man bar vatn i et lagget kar eller ei balje, dels med en gutt i hver holk og dels med en gutt i hver ende av ei stang som var trukket tvers gjennom "örene" eller holken paa karet.

Dette foregikk helst ute paa öyene hvor folk budde ofte <sup>bare</sup> enkelte familier paa en större holme. Det var sjelden at man la et lokk eller ei skive paa vatnet for aa hindre skvalping. Folk var gjerne saa vante til aa bäre vatn at det vart liten skvalping av det. Men vassbäringa om vinteren da de smaa bekkene var törre, og veien etter vatn kunne være fleire hundre meter, var det som oftes kvinnene som maatte gjöre. I heldigste fall kunne et gutt i konfirmasjonsalderen bäre vatnet. Men de eldre kvinnene sa gjerne : Dette er for tungt arbeid for ham, og saa skvalper <sup>han</sup> ned saa mye.-

3. I Söndre Land satte de ofte vassbutten paa en kjelke og skyvde den fram til huset eller fjöset. Paa gardene brukte de om vinteren gjerne store tönner som tok 150 l. eller mere og kjörte til gards med, mens smaabrukerne og husmennene bar i vassäler. I Nordland var ofte ikke lendet slik at man kunne bruke kjelker til aa dra paa. Man maatte bäre.

Som smaagutt har jeg baaret hundrevis av bötter vatn i halätre til fjöset, for mor ansaa meg i 14 aars alderen sterk nok til det. Det var ikke morsomt arbeid, for jeg talte nöye böttene, og syntes jeg vart saar paa skuldrene etter en times vassbäring om dagen. Melken fra större gardar, häst fra sommerfjöset om sommeren, var <sup>all</sup> alltid baaret med halätre. Og dette kan man se enda baade her i Land og oppe i Nordland. Jeg har ikke sett ski bli brukt til transport av vatn, men ofte en "vasskjelke" som bruktes til vassbutter om vinteren. Den hadde en karm, saa butten skulle staa fast uten aa rase (falle) ut. Heile den voksne del av befolkningen i heimen maatte bäre vatn, men kvinnene mest.

4. I min barndom da man hadde omgangslegd, vart ofte arbeidsföre fattiglemmer nytta til vassbäring og vedhogging. Paa enkelte steder var det visst ikke noen som syntes at dette var uforæksvarlig. I dag blir nok ikke de gamle satt til slikt arbeid noen steder, saavidt jeg vet om det. Folk ville <sup>de</sup> seager skitt.

5. Allerede sagt för. Paa smaa gardar og mindre bruk er nok denne vassbæringsmeteden den vanlige eggaa i dag. Men større gardar har jo som regel lagt inn vatn naa. I Søndre Land har alle gardar innlagt vatn baade i stue, fjös og stall, men smaabrukerne- en stor del av dem- bruker den gamle metode. enda . I Norland er det enda ikke alminnelig at man har innlagt vatn i huset, bare paa større gardar og hos velstaaende folk slepp de aa bäre vatn<sup>u</sup>aa.
6. Allerede besvart. I Luröy er gjerne vassveien saa kort at man nödig tar hesten til vasskjöring. Man<sup>w</sup> synes at det er raskere aa bäre. Det man taper i kraft, vinner man i tid der nord.-
7. För i tia tenkte man lite paa vatnet naar man skulle bygge seg hus. Her i Land kanskje enda mindre enn nordpaa. Derfor har vasspörsmålet ofte vært vanskelig aa löyse etterpaa. Men folk er naa blitt mere merksam paa slike ting, for man tenker mere paa det slitet kvinnene fikk enn man gjorde för i tia. Og fleire og fleire tar naa til aa legge inn vatn. Det er bare saa vanskelig aa faa tak i de rörene som skal til naa om dagen. Folk er rett og slett blitt mere merksam paa hvilken rolle det spiller at man i et hus har lett atgang til vatn i huset. Mange vil ogsaa ha bad i huset. og til det krengs det ogsaa innlagt vatn. Her staar man tilbake nordpaa, fordi huset da vil bli kostbarere enn man synes ha raad til aa koste *hvis fleire hunder meter rørledning må til.*
- De övrige oppgavene skal bli sendt etter ferien, for enda er jeg ikke ferdig med vaaronna i hagen, og i juli tar jeg ferie. Jeg vil ha romsleg tid til spørsmåla om musikken i bygda.

Hov i Land den 1 juni 1947.

Deres Jörgen Karlsen.

Anm. Borte i Solör har De en rein gullgruve aa hente stoff fra. for der har folk bevart omtrent alt fra finnekulturen og bygdekulturen i alminnelighet.

Ds.

Jørgen Karlsen,  
Hov i Land.

Opland.  
S. Land.

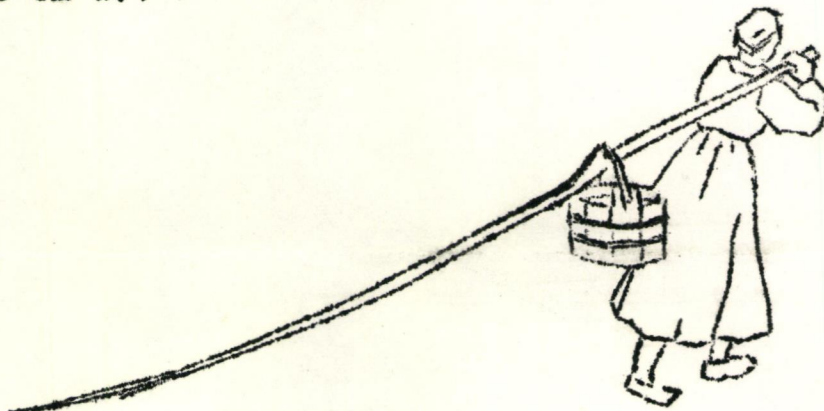
Nordl.  
Lurøy.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING  
ADR: NORSK FOLKEMUSEUM  
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vassbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampla over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?



Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

Nei, slik vassbæring er ukjent baade i S.Land og Lurøy. Man kjenner ingen annen maate enn bruken av halåtre, tvers over skuldrene med lekje eller tvunnet tau og krok i enden for vassbøttene. Bruk av fiskebein, fiskehoder eller kumøkk er til brensel er heilt ukjent her. Slike ting vart kasta paa avfallshaugen i lag med all anna "skit og lort". Sjøl ikke ute i det trelause Trene paa Helgeland kunne man bruke slike ting til brensel. Man hadde torv med litt ved til aa tenne med.

Jørgen Karlsen.

15/11. 1948.